

SOSYOLOGCA AKADEMİ İÇİN ÖNSÖZ YA DA SOSYOLOGCA NİÇİN GEREKLİ?

Ertan Eğribel
Ufuk Özcan

Özet: Yöntem disiplininin yerine takım disiplininin geçmesi Türk sosyolojisinin ve toplum düşüncesinin bir tür “çocukluk hastalığı”dır. Birikime dayalı, birlikte çalışma pratiğinin gelişme fırsatı bulamamasında bu eğilimin genelleşmesinin büyük payı bulunmaktadır. Bu durumun tezahürlerinden biri, farklılıklara izin vermeyen, aynı sözü söyleyen, katı, Ortodoks bir yayıncılık/dergicilik anlayışının hükümferma olmasıdır. İfrattan tefrite yönelişin bir başka örneği ise, belirttiğimiz eğilimin ters istikametinde gelişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyologca akademi, yöntem, Ortodoks yayıncılık.

Preface for Sosyologca Academy or Why is Sosyologca Necessary?

Abstract: Replacing team discipline with the discipline of method is a kind of a “disease of childhood” of Turkish sociology and the notion of society. The generalization of this tendency leads to not being able to find an opportunity of the common study practice based on experience. One of the indications of this situation is that the prevalence of a strict, orthodox publishing/journal publishing which doesn't allow differences and says the same word. Another example of the tendency from extremeness to understatement grows just the opposite way from the tendency we indicated.

Keywords: Sosyologca academy, methodology, orthodox publishing.

Türkiye’de ortak çalışma yapma konusunda birtakım yerleşik sorunlar var. Bunun nedenlerinden biri, Türkiye’nin temel gündem ve sorunlarının bağımsız bir bakış açısıyla henüz saptanmamış olmasıdır. Daha doğru bir deyişle, her konuda olduğu gibi gündem oluşturma konusunda da bağımlılık ilişkisi o boyuttadır ki, ülke gündemi çok kısa fasılalar içinde hızlı bir biçimde değişebilmektedir. Böyle bir durumda uzun vadeli, ortak çalışma sistematüğini ve tavrını göstermek de mümkün olmamaktadır. Bunun yerine gündelik koşturmaca temposuna bağlı bir takım anlayışı geçmektedir. Yöntem disiplininin yerine takım disiplininin geçmesi Türk sosyolojisinin ve toplum düşüncesinin bir tür “çocukluk hastalığı”dır. Birikime dayalı, birlikte çalışma pratiğinin gelişme fırsatı bulamamasında bu eğilimin genelleşmesinin büyük payı bulunmaktadır. Bu durumun tezahürlerinden biri, farklılıklara izin vermeyen, aynı sözü söyleyen, katı, Ortodoks bir yayıncılık/dergicilik anlayışının hükümferma olmasıdır. İfrattan tefrite yönelişin bir başka örneği ise, belirttiğimiz eğili-

min ters istikametinde gelişmektedir. Daha çok üniversite yayıncılığında karşımıza çıkan bu eğilim “tarafsızlık ve çoğulculuk” görüntüsü altında kendi sözü ve ağırlığı olmayan “derlemeci” bir anlayışa dayanmaktadır. Nitekim bu yayıncılıkta çokseslilik adına karşımıza çıkan, uyumsuz bir tablodur.

12 Eylül cunta rejiminin uygulamalarıyla üniversite/ devlet yayıncılığının tıkanması, yayınların kişiselleşmesi ve piyasaya düşmesi sonucunda yayınlar giderek üniversite dışında ama üniversite mensuplarının ağırlığıyla yapılmaya başlandı. Akademisyenler kurulu takım disiplinine bütünüyle katılmadan çeşitli takımlara eklemelendi. Tokmak piyasa yayıncılarının elinde, davul hocaların boynundaydı. Hocalar hakemlik ve editörlük sisteminin dayatmaları ile mevcut takım anlayışıyla bütünleştikçe kurumsal düzlemde kendi ağırlıklarını gösteremez, kendi sözlerini söyleyemez hale geldiler. Başka deyişle düşünsel bağımsızlıklarını yitirerek üniversite dışındaki siyasi çevrelerin sözcülerine dönüştüler.

1980’lerin ortalarından itibaren liberal rüzgarların esmesi ülke gündeminin belirlenmesinde devletin rolünü azalttı; buna karşılık çeşitli konuların gündeme gelmesinde özel yayınevlerinin, editörlerin yönlendirmesi, egemenlik ve denetimi öne çıkıttı. Bu yöntemle (akademik yayıncılığın dışında) ortak çalışmalar, birliktelikler artmıştır, ancak yazarların görüş etkinliğinden, yöntem disiplininden söz etmek güçtür. YAZKO dergisi ve kitapları bunun ilk örneğini oluşturdu. Ancak özellikle bir yayınevi/ dergi çevresinin öncülüğünde yayınlanan *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*’ndeki çeşitli konu ve ana başlıkların ele alınışında zorunlu olarak farklı görüşlere ve üniversite kaynaklı yazarlara yer verilmesi hem yayıncının güvenilirliğinin ve dosyalarda görüş çeşitliliğinin kanıtı olarak gösterildi, hem de farklılıklara rağmen uzmanca bir iletişimin ve birlikteliğin örneği oldu. Sina Akşin yönetiminde hazırlanan beş ciltlik *Türkiye Tarihi* adlı çalışma da bu açıdan örnek gösterilebilir. Diğerinden tek farkı, sonraki yeni baskılarda görüşleri beğenilmeyen bir yazarın yazılarının çıkarılmasıdır. Bu tutum, daha önce sözünü ettiğimiz her iki (liberal ve Ortodoks) tavrın aynı editör tarafından rahatlıkla sergilenebildiğinin bir örneğidir. Sonrasında da bu geçici birliktelikler yeni kitap başlıklarıyla tekrarlandı, ciltlerce birikim ortaya konuldu. Gerçekte bu durum ortak çalışma yapma, çalışmanın bütünlüğünü sağlama konusunda ortaya çıkan teorik bir zaafın yanında, bununla ilişkili takım/ kadro anlayışının yetersizliğinden kaynaklanan bir toleransın sonucuydu. Bu girişimler takım disiplinini ortadan kaldırmadı, takım çekirdeğinin etrafında belli projeler kapsamında anlık birlikteliklere bir hareketlilik kazandırdı. Nitekim eski bir bakanın editörlüğünde bu tür geçici birliktelikleri içeren çeşitli ansiklopedik yayınlar hayata geçirildiği zaman da en geniş katılım sağlandı. Bu yayınlarda sistematik bir bütünlük ve tutarlılık aranmaksızın çeşitli görüşler bir

araya geldi. Benzeri birçok örnekte olduğu gibi, konular arasında ilişki ve tutarlılık önemsenmedi; tam tersine bütünlük sağlama çabası kalıplaşmış (ideolojik) yayıncılık anlayışı olarak küçümsendi. Sonuçta ortaya çıkan ciltlerce yayın sistematik bakış açısı ve tutarlılıktan yoksun, uzmanca, anlık durumsaptamalarının ötesine geçemedi. Pratikte geçici birliktelikler biçiminde ortaya çıkan zaafın en belirgin görüntüsü, Türkiye’de dergiciliğin ve kitap yayıncılığının yaygınlık ve süreklilik kazanmasına rağmen konuların hızla tüketilmesi, görüşlerin kısırlaşmasıdır. Bu yeni eğilimin ağırlık kazanmasında 1980 sonrası dönemin koşulları ve anlayışı belirleyici olmuştur. Yeni dönemin koşullarının bir aşamaya temel olacak biçimde değerlendirilememesi, mevcut durumu bile koruma imkanını ortadan kaldırarak belirsizliği, kendiliğindenliği öne çıkardı. Telif yayınların giderek azalması, tercümeçilik ve aktarmacılığın ortaya çıkması, hem yeni dönemin koşullarının bir ürünüydü, hem de genelleşen bir şaşkınlığın. Belirsizliğin, kendiliğindenliğin inkarcılık temelinde ortaya çıkması, üniversite dışında gelişmiş bir kurumsallaşmanın, alternatif bir bilimler akademisinin kurulmasının önüne set koydu.

1980 sonrası yayıncılığının en belirgin özelliği temel dünya görüşünün belirsizleşmesi, buna karşılık farklılıkların öne çıkmasıydı. Türkiye’de temel tartışma konularının ve yaklaşım biçiminin değişmesiyle, öncelikle tarih (/Osmanlı), materyalizm ve sosyalizm eksenli tartışmalar terk edilerek yakın tarihin (Kemalizmin) eleştirisi öne çıkmıştır. Bu eleştirelliğin tarihi olmaktan çok konjonktürel olduğunu belirtmeliyiz. Başka bir deyişle yeni entelektüel yönelişlerin kaynağı siyasi düzeyde, dünya egemenlik ilişkilerinde ortaya çıkan değişikliklere uyum gösterme çabasıdır. Siyaset değişikliği geçmişle ilgili değerlendirmeleri tartışma konusu haline getirdiği gibi, kriz halindeki düşünme biçimlerini dönüştürmeye, değerlendirmeleri geçmiştekenden farklı yeni bağlamlara yerleştirmeye yöneliktir. Dünya görüşü düzeyinde yaşanan bunalımın ve yeni angajman arayışlarının bir tezahürü, çeviri yayınların nicel ve nitel olarak ağırlık kazanmasıdır. Çoğu entelektüel, müfredatı değişen bir derste ikmale kalan öğrenci pozisyonuna düşmüştür. Yeni konjonktüre uygun yeni okumalara girişme gereği duyulmuştur. Ne var ki bu okumalar bütünlüklü bir dünya görüşünü desteklemediği gibi, böyle bir saikten de yoksundur. On yıl gibi çok kısa bir zaman önce ilgi çeken, baş tacı yapılan konular, yayınlar, söylemler, üstatlar artık ilgi çekmemektedir. Bir yandan “döneklik” tartışmaları sürerken, diğer yandan “safra atma” ve “yenilenme” ihtiyacı en geniş çevrelerde belirgin biçimde hissedilmiştir. Bu süreçte liberal bireyci söylem tedrici olarak güçlenecek, sosyalist, kolektivist ve kurtuluşçu perspektifler unutulmaya terk edilecektir. Bu düşünme tarzı, biçimlenmekte olan yeni dünya düzeniyle de büyük ölçüde örtüşmektedir ve referanslarını, meşruiyet zeminini kendi dışında, mevcut çeviri bataklığında bulduğu ölçüde körleşme ve

muhafazakârlık dozu artmıştır. Entelektüel gündem kendi doğal gelişim seyriyle değil, karmaşık süreçlerle işleyen küresel dayatmalar, yayın-dağıtım tekel­leri ve görülmemiş bir hegemonik sistem aracılığıyla yaratılmıştır. Bilim­kurgu romanlarındaki akıldışı denetim öykülerini anımsatan böyle bir ortam­da aydınların dillerine pelesenk ettikleri eleştirelliğin ne anlama gelebileceği tahmin edilebilir. Maruz kaldıkları küresel hegemonyaya ciddi ve sistemli bir eleştiri getirme gücünü bile kendilerinde bulamayacaklardır. Eleştireliliklerini, kurulu dünya düzeni yerine daha sınırlı alanlara yöneltmişlerdir. Bütünsel bakış açı­larının yerini sonsuz farklılıkta tikelliklerin sorunsallaştırılması almıştır. Büyük sorun, her türlü melanetin kaynağı olarak gösterilen ulus, ulus­çuluk ve ulus-devlettir. Buna bağlı olarak, ilk elde yakın dönem siyasi tarihi ve kültür anlayışı temel eleştiri konusu haline getirilmiştir. Eleştiri öne çıkar­ken özeleştirisinin ihmal edildiğini de belirtmemiz gerek. Söz konusu eleştirel­lik ise sosyolojik yapının, toplum tarihinin ve toplumlar arası ilişkiler boyu­nunun dikkate alınmasına dayanmamaktadır. Siyasal ve düşünsel düzeyde belirli kalıplar, statükolar yıkılmaya çalışılırken, küresel güçler tarafından da­yatılan -toplumun atomlaştırılması ve belirsizlik esasına dayalı- yeni statüko­lar herhangi bir eleştiri süzgecinden geçirilmeden kabul edilmektedir. Eski statükodan “özgürleşim” vaadi düşüncenin temel unsurudur. Buna karşılık dünya sistemi tarafından empoze edilen yeni statüko sorgulanmamakta, bu­nun dışında yeni bir sıçrama, aşama amaçlanmamaktadır. Temelsiz, tarihsiz, yön­süz yeni dünya görüşü mevcut durumun eleştirisini tartışma dışı bırakır­ken kendiliğindenliği ve belirsizliği öne çıkarmıştır. Bu nedenle dergicilik ve yayıncılıktan sistematik bir bütünlük ve tutarlılık beklenmemesi anlaşılabilir bir durumdur. Giderek yayın dünyasında hakimiyet kuran postmodern lite­ratür izmlerin, bütünsel dünya görüşlerinin, kurtuluşçu hedeflerin sona erdi­ğini telkin ederken, örtük bir şekilde, her şeye açıklama getiren bir Büyük Çaplı Teoriye dönüşmüştür. Artık bir merkezin olmadığı küreselleşmeden, yeni dünya düzeninden söz edilmektedir. Gerçekte ABD merkezli yeni dün­ya egemenliğinden kuşku duyulmamaktadır, ancak bu egemenliğe yönelik itirazların cisimleşmesine izin verecek gerçek bir zemin bulunmamaktadır. En azından yeni toplumsal hareketlerin küresel egemenliği tehdit edecek bir po­tansiyel barındırmadığı görülmektedir. Her türlü iktidar perspektifini redde­den, öngörüsüz, kendiliğindenci, istikrarsız, tikelci talepler peşinde olan bu arayışlar farklılık ilkesine dayalı ve bunu empoze eden yeni dünya görüşüne karşıt seçenekler sunmamaktadır. Daha önceki yüzyıllardaki devrim hare­ketlerinde görülen birlik ve dayanışmadan, duyarlı ve bilinçli bir “dünya ka­muoyu”ndan artık bahsedemeyişimizin nedeni budur. Tek merkezli dünya düzeninde düşünsel, siyasal düzeyde farklılıklar yan yana, birlikte, ama ara­larında hiçbir organik bağ bulunmaksızın yer almaktadır (tam da yerkürenin

efendilerinin egemenlik pozisyonlarını güçlendiren bir gelişme). Karşıtlıklar, çelişki ve çatışmalar temel dünya egemenlik düzeni çerçevesinde değil, yerel düzeyde birbirine karşı konumlanmak biçimindedir. Dünyadaki gelişmeler üzerinde kendi adına etkili olabilecek bir merkez olma, kendi adına bütünsel yeni bir dünya görüşünün sözcüsü olma kaygısı yoktur. Bu nedenle sadece “düşüncenin sefaleti”nden veya “sosyolojinin sefaleti”nden değil, aynı zamanda aydınların sefaletinden, kofluğundan söz edilebilir.

Türk toplum düşüncesi ve serüveninde kaba hatlarıyla da olsa belli bir gelişim/değişim çizgisini ayırt etmek mümkündür. Osmanlı Batıcılılaşması döneminde “Üç Tarz-ı Siyaset”, yeni Türkiye’ye geçişte resmi görüşü belirten *Kemalizm-Ziya Gökalp çizgisi* ve 1950’lerde buna karşıt gündeme gelen yeni dünya görüşü -her bir döneme damgasını vuran bu üç temel çizgi- ana hatlarıyla çağdaş Türk toplum düşüncesinin serüveninin özetini oluşturmaktadır. Aydınlarımız da bu çizgi içinde, kabullenme/angajman veya karşıtlık temelinde kendilerini var etmişlerdir. Bu düşünce çizgisi aynı zamanda Türk aydınının siyasete aşırı bağlılığını da göstermektedir. Gündelik siyasetin hercümerci içinde bütün enerjinin tüketilmesi, Türk toplum düşüncesinde kalıcı bir düşünce sisteminin oluşamayışının da başlıca nedeni sayılmalıdır. Aydınlar arası ilişki ve ayırım siyasi düzeyde ortaya çıkan sorunlarla, yeni yaklaşımlarla bağlantılıdır. Bu anlamda Türk toplum düşüncesinde Batı ile ilişkilerde gerçekleşen konjonktürel değişimler belirleyici olmuştur. Tutarlılık ancak bu düzeydedir. Teorik sorunlara açıklama getirmek yerine (tutulan yola göre) şematik/mechanik çözümler öne çıkmıştır. 1960’larda geçmiş dönemlere göre özgünlük arayışlarının daha çok ön plana çıkmasının nedeni, bu dönemde sosyalizm ve Osmanlılık tartışmalarıyla Türkiye’ye yeni bir yön verilmeye çalışılmasıdır. Dünya konjonktürü de Türkiye’nin bu tartışmalarda özgün katkısını gündeme getirecek niteliktedir. Bundan Kemalizm de etkilenmiş, Kemalizm ile sosyalizm arasında bir bağ kurulmuştur. Bu bağın kurulmasında “200 Yıldır Niçin Batılaşamıyoruz?”, “Batılaşmanın Neresindeyiz?” gibi soruların sorulmasının da önemli bir rol oynadığını söylemeliyiz. İlk defa sosyalizm geniş bir biçimde gündeme gelmiştir. Sömürgeciliğin tasfiyesi ve yeni bağımsızlığını kazanan Batı dışı toplumların yeni yön arayışları kendi adımıza söz söylemeye izin vermektedir. 1960’lı yıllarda gündeme gelen sosyalizm tartışmalarında dünya ölçeğinde ortaya çıkan devrimci dalganın merkez üssünün neresi olacağı konusunda bir tartışmanın olması da bu yönde yeni bir açıklamanın önemini artırmıştır. Kemal Tahir’in ve 1960’ların sonlarından itibaren Baykan Sezer’in bu tartışma içinde Türkiye’nin özel konumunu ve yerini (Doğu-Batı çatışması ve Osmanlılık) gündeme getirmesi son dönem Türk toplum düşüncesinde gerçek bir kırılma, dönüm noktası oluşturmaktadır. Ancak tartışmalarda mevcut/reel sosyalizm

anlayışının giderek ağırlık kazanması sonucunda, dünya sosyalist hareketi içinde bir merkez üs arayışının Sovyetler Birliği, Çin, Küba gibi merkezlere, hatta Arnavutluk gibi kendi coğrafyasında sıkışmış, etkisiz bir ülkeye siyasal-düşünsel düzeyde bağlanmaya dönüşmesiyle, sosyalizm içindeki farklılıklar da ayrı kampların birbiriyle çatışmasına dönüşerek kendi kendini tüketmiştir. 1980'lere gelindiğinde artık dünyada ve Türkiye'de sosyalizm çerçevesi içinde gündeme gelen yeni arayışlar tıkanmış, kısırlaşmıştır. Sonuçta Doğu toplumlarının kendi bağımsız güçlerine dayanarak gerçekleştirebilecekleri yeni bir dünya arayışı da akim kalmıştır. Böylesine genel bir geri çekiliş ortamında Batı, kendine duyduğu güvenle siyaset, dünya görüşü ve tarih düzeyinde bütünsel arayışların sonunun geldiğini büyük bir gösterişle ilan etmiştir. Bu karşı-manifestonun bu kadar etkili olmasının bir nedeni de Batı sosyalizm anlayışının en güçlü temsilcisi ve dünyanın ikinci süper gücü olarak tanıtılan Sovyetler Birliği'nin kendi kendisini tasfiye etmesidir. Artık hep bir ağızdan sosyalizmin, tarihin, bütünsel teorilerin sonunun geldiğinden söz edilebilecek ortam oluşmuştur. İki kutuplu dünya egemenliğinin sona ermesiyle birlikte, mevcut durumu kabullenen, geleceğe yönelik bir öngörü ve açıklamadan kaçınan teslimiyetçi görüşler, teoriyi/bütünsel açıklamaları reddeden bir yöntem anlayışı, dünya uygarlığının gelişiminde yeni bir sıçramaya izin vermeyen (toplumlar arası ve toplum içi) farklılıklar, çelişki ve çatışmalar öne çıkmıştır. Bugün ABD öncülüğünde bir küreselleşme ve değişim anlayışından söz edilse bile, bu anlayış, yakın tarihin eleştirisinin ötesinde bütünsel anlamda bir tarih görüşünün reddine dayanmaktadır. Artık mevcut dünya egemenliğini aşan yeni bir devrimci dalgadan, bunun yayılma alanından söz edilmemektedir. Marj-dışı olanın merkeze (düzene) dahil edilmesiyle, her türlü farklılıklar, ayrımlar birbirinin sınırını oluşturmaktadır. Bu durumda "anarşi", "kaos" geçerli düzen anlayışı haline gelmiştir. Sadece bütünsel dünya görüşlerinin sonu gelmiş değildir; artık ilkesiz, tutarsız, yönlemsiz, gelip-geçici aydın birlikteliklerinin de yolu açılmıştır.

Günümüzde mevcut dünya düzeninin mutlaklaştırılması belli bir kısır döngüye, bozulma ve çürümeye temel olmaktadır. Ancak bu durum umut verici gelişmelerden, nüvelerden söz etmeyi yasaklamamalıdır. Onca çürüme emaresine rağmen Türkiye'nin imkânlarından ve dinamizminden şüphe etmemek gerekir. ABD öncülüğünde Batı dünya egemenliğinin pekişmiş olması her türlü ilişkinin Batı tarafından denetlendiği, yönlendirildiği gibi bir önyargıya neden olarak, yeni arayışlar yerine, her konuda kısır, komplocu anlayış ve açıklamaları beslemektedir. Eleştirel yeni bir toplum düşüncesi yerine komplocu açıklamaların gündeme gelmesi topluma inançsızlığın ve umutsuzluğun ürünüdür. Gerçekte kötümserlik yeni bir dünya düzeni amaçlamayan, yeni bir sıçrama ve aşama gözetmeyen Batı'nın görüşüdür. Bizim bu anlayışı benimse-

memiz mümkün değildir. Bu kötümserliği ve inançsızlığı aşmak, düşünce ve pratik düzeyinde toplumca etkili olmak için gerçekçi olmak ama bu gerçekliği aşacak bir iradeyi ortaya koymak gerekir. Batı toplum düşüncesinin ve siyasetinin kısırlaşması, açmaza düşmesi, yönetemez hale gelişi her düzeyde krizlerle derinleşmektedir. Ama Batı'nın dünya egemenliğinden vazgeçmesini veya düzenin kendiliğinden yıkılacağını beklemek de ham bir hayaldir. Batı dünya egemenliği ve denetiminin çelişki ve sınırları vardır, ancak Batı düzeni mevcut çelişki ve sınırlarını kabul ederek yeni yöntemlerle kendini yeniden üretebilme imkânlarına da sahiptir. Buna karşı çıkacak, mevcut durumun açmazlarını benimsemeden tutunacak, değiştirecek, mevzi haline gelecek tarihi ve güncel dayanaklar bulmak mümkündür. Aksi takdirde sosyoloji ile uğraşmanın da hiçbir anlamı kalmazdı. Bu noktada belirtelim ki, *Sosyologca* dünya ölçeğinde krizlerin, kötümserliğin, bozulmanın gündeme geldiği bir dönemde gündelik ilişkilerin, hayatın yeniden üretildiği her alanda kendi tavrını geliştirmek, bozulmaya, kötümserliğe karşı bir dayanak olmak için çıkıyor.

Bugün belli bir sözü ve iddiası olan, yazarları arasında yöntem anlayışı açısından tutarlı yakınlıklar bulunan dergiler-kitaplar yerine, belli dosyalarda geçici olarak bir araya gelen, dosya konusuyla sınırlı beraberlikler genel eğilimi oluşturuyor. Buna sürekli yazarları olmayan, yazmayan, ama kişisel olarak prestijli, göstermelik yayın ve hakem kurullarına sahip toplama dergicilik anlayışının egemen olması da diyebiliriz. Günümüzde eski tarz, kendi görüşü ve yazarları olan dergilerin sürekliliğini sağlamak mümkün olmazken, toplama dergi yayıncılığı belli bir süreklilik sağlasa bile belli bir görüş ile gündeme gelmesi, bir ağırlık taşınması söz konusu olmuyor. Kitap yayıncılığında da benzer bir gelişmeden söz edebiliriz. Büyük sermayeye dayalı yayıncı kuruluşların devreye girmesi, dağıtım, kitabevi sistemi nedeniyle artık kendi kimliği olan bir yayıncılık anlayışından söz etmek giderek güçleşiyor. *Sosyologca* dergisi ve *Sosyologca Kitapları* öncelikle bu eğilime karşı bir ağırlık oluşturma iddiasıyla çıkıyor. Dergi-kitap yayıncılığında "büyük mağazacılık" anlayışının egemen olduğu bir dönemde, yerlilik savunusuyla, kendi sözünü söylemek için ortaya çıkıyor. Bu anlamda *Sosyologca* dönemin baskın, yaygın eğilimleri dışında kalan bir birliktelik, bir akademi oluşturma çabasının bir ürünüdür. Gençlerin çalışmalarına, dayanışmasına, birlikteliklerine güveniyor ve bunu önemsiyoruz. İstanbul Sosyoloji'de *Sosyoloji Yıllığı*'nın, Baykan Sezer ile başlattığı bir gelenek var. Gençleri önemsemek, onların birikimine destek olmak, potansiyellerini açığa çıkarmak bu geleneğin bir uzantısıdır (kimi durumlarda bu çaba boşa çıksa, boşa çıkarılmaya çalışılsa bile, vazgeçmemekte ısrar etmek de geleneğimizin bir parçası). Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde donanımını sağlamış, belli çalışmalar yapmış, yeni çalışmalara hazır gençler kendilerini ifade edecek bir platform bulamadıkları için ağırlıkla-

rını duyuramıyor. Bu büyük bir insan, zaman, emek kaybıdır. Bir yandan *Sosyoloji Yılığ*ı yayınımız sürerken, *Sosyologca* öncelikle bu kaybın önüne geçmeye çalışacaktır. *Sosyologca*'yı üniversiteli ve üniversite dışında kalan gençlerin birlikteliğini sağlayan bir akademi olarak görüyoruz.

Türkiye'de sosyoloji sorunların çözümünü Batı çözümü temelinde ele almış, kendi bağımsız programını ve kurumsallaşmasını sağlayamamıştır. Geçmişte Batı ile olan ilişkilerdeki çeşitliliğe bağlı olarak bu ilişkilere bağlanma biçimine ilişkin öneriler de çeşitlenmiştir. Ancak Batı-merkezli düşünce sistemine kapsamlı ve tutarlı bir eleştiri yöneltilemediği için kalıcı bir düşünce sistemi ortaya konulamamıştır. Konjonktür değiştiğinde, aslında hepsi benzer yollara çıkan farklı görüşleri savunmak ve düşüncede eklektizm doğal karşılanmıştır. Hatta tek tek sosyologlarımız hayatlarının çeşitli dönemlerinde birbirine zıt akımlara bağlanmaktan kaçınmamıştır. Her halde bu kıvraklık aydınımızın bir meziyeti olarak görülemez. Türk toplum düşüncesinde ve sosyologlarımızda eklektizm Batı aktarmacılığın doğal bir uzantısı olduğundan yadırganmamıştır. Günümüzde değişen, eklektizmin, tutarsızlığın temel dünya görüşü haline gelmesidir. İnkârcılık ve teslimiyet en aşırı noktalara kadar ulaşmıştır. Bu durum, toplumsal gerçeklik üzerinde etkili olmaktan, birikim sağlama çabasından vazgeçmenin bir göstergesidir. Ana eğilim bu yönde olmakla birlikte, bugün Türkiye'de sosyolojinin bağımsız, kendi sözünü söyleyebileceği bir platformu, bilgi birikimini oluşturmak zorunlu hale gelmiştir. İçinde yaşadığımız dünyada Batı egemenliğinin pekişmesi ve buna uyum sağlama çabası fraksiyon bağnazlığını ve tahammülsüzlüğü güçlendirmiştir. Bu durumda mümkün tek diyalog biçimi güçlünün otoritesine, tahakkümüne boyun eğmek (İslam fobisi ve Müslüman soykırımı çağında "dinler arası diyalog") şeklinde yaşanmaktadır. Gerçekte dünya üzerinde tam anlamıyla bir diyalogsuzluk (hem de bilişim/iletişim çağında!) hüküm sürmektedir. Ortak değerleri reddedip kimlik farklılıklarını mutlaklaştırmaya dayalı ilişki biçimleri ve dayatmalar şiddetli çatışma risklerini ve fiili çatışmaları alabildiğine güçlendirmektedir. Sosyolojinin Türkiye'de ve dünyada giderek toplum sorunlarından kopması, sosyologların bile kalıp düşüncelere, sloganlara bağlanarak kendi dar çevrelerine hapsolmalarına, bağnazlaşmalarına yol açmaktadır. Türk toplum düşüncesi ve sosyolojisi güncel sorunlara odaklanıp mevcut siyasal pratiğe bağlanırken öncelikle bütünsel dünya görüşünden ve yeni arayışlardan kopmuştur. Sanat-edebiyattan siyasete kadar çeşitli alanlar bu güncel pratiğin bir uzantısı olarak darlaşmış, siyasetin güncel imkânları ve şartlarıyla sınırlı hale gelmiştir. Toplum düşüncesinin ve sosyolojinin giderek darlaşması, güncel siyasi pratikle sınırlanarak Batı düşüncesinin bir fraksiyonu haline gelmesi kabul edilecek bir durum değildir. Sosyologca bir akademi oluşturmanın ilk gereği bu duruma

karşı belli bir tavır oluşturmaktır. Ancak *Sosyologca'*yı sadece belli bir tepki olarak da görmemek gerekir. Onun kendi bağımsız yeri ve rolü vardır, bu da kendi sözünü söyleme çabasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de dergi-kitap yayıncılığının giderek kısırlaşması teorizizlikten kaynaklanmamaktadır. Tam tersine aktarmacılık dolayısıyla teori konusunda bir bolluk yaşanmaktadır. Ancak bu teori (dergi ve kitap) bolluğunda kalıcı bir düşünce sistemi, buna uygun tutarlı bir pratik ve miras oluşmamıştır. Teori meseleleri anlamak, açıklamak, olaylar üzerinde etkili olmak yerine bir reçete, şema olmaktan öteye geçmemektedir. Teori gerçeklikten uzak, hatta "gerçeklik" fikrini kökten reddeden bir şema, bir kalıp haline geldikçe, uzmanca bir bilgiçlik ve yüzeysellikte kol kola yürür hale gelmektedir. *Sosyologca* bütün bu olumsuzluklar karşısında tavrı olan gençlere dayalı bir bilimler akademisi platformu oluşturma amacını taşımaktadır. Sosyologca akademisi takım disiplinine değil, sosyoloji-bilim disiplinine bağlıdır. Çalışma anlayışımızın temeli, Baykan Sezer'in 1970'lerde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğrencileriyle birlikte yapmaya başladığı Türkiye Sosyolojisi Seminerlerine dayanmaktadır. Bu seminerler emekli olduğunda da "Baykan Sezer çalışma evinde" ölümüne kadar devam etmiştir. *Sosyoloji Yıllığı* bu derslerin ve çalışma disiplininin cisimleşmiş bir halidir. Kendi kendisini var etme kaygısının ötesinde mevcut birikimi kapsayarak sistematik bir bütünlük ve tutarlılık oluşturma çabasının bir örneğidir. Birlikte çalışmanın, birlikte olmanın keyfi ile kendi ilkelerini oluşturan *Sosyoloji Yıllığı* bizim "amiral gemimiz". Sadece bizim değil, Türk sosyolojisinin de amiral gemisidir. *Sosyologca* ise, giderek çölleşen üniversite ortamında korumaya çalıştığımız kimliğimizi ve rolümüzü üniversite dışında da ifade edebileceğimiz / sürdürebileceğimiz, genç arkadaşlarla birlikte kurumsallaşmasına çalışacağımız yeni bir oluşumun habercisidir. Kendi sözümüzü söylemekten elbette çekinmeyeceğiz, ama gençlerin sözünün öne çıkması esas olacaktır. *Sosyoloji Yıllığı* ve -daha çıkmadan- *Sosyologca* kendi tarzını bulmuş bir çalışma anlayışını meydana getirdi. Bildik, alışlagelmiş yayınlardan farklı olarak kendi yolunu kendi açıyor. Bu açıdan herkesin birikimine ve katkısına ortak çalışma kurları ve disiplini çerçevesinde alabildiğince açıktır. Sosyolojimizin gelişmesinde bireylerin çabasının önemini yadsımıyoruz. Ancak ortak çalışma koşullarının bulunmaması, olgunlaşmaması zorunlu olarak bireysel çalışmanın benimsenmesine, kişisel çaba ve çalışkanlıkların öne çıkmasına yol açmıştır. Günümüzde ortak çalışmalar, birliktelikler için koşullar olgunlaşmıştır. Bu tür çalışmaların yapılabileceğinin somut kanıtı Sosyoloji Yıllıklarıdır.

Şunu da belirtmemiz gerekir ki *Sosyologca* yeni bir yayın değil. Daha önce biri tamamen bağımsız, bir diğeri *Sosyoloji Yıllığı* içinde ek olarak yayımlandı. *Sosyologca'*nun ilk kitabı 1992 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bö-

lümü'nden bir grup öğrenci ve öğretim elemanı tarafından yayınlandı. İkinci kitabı ise 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğrencileri ve öğretim elemanları tarafından *Sosyoloji Yıllığı Kitap 3* içinde ek olarak yayınlandı. Aradan geçen bunca yıl sonra yeniden yayınlanıyor. Önceki deneyimimizde sürekliliği sağlayamamış olsak bile ortak çalışma geleneğine, gerekliliğine inanıyoruz ve bu konuda ısrarlıyız. Bu nedenle *Sosyologca'yı* yeniden yayımlama girişimimizde çalışma konularının ve katılımcıların çerçevesini geniş tuttuk. *Sosyoloji Yıllığı* deneyimi *Sosyologca* için yeterli bir birikimin zemini oldu. *Sosyologca'nın* önceki kitaplarından vazgeçme gibi bir durumumuz elbette yok. Yoksa bir başka ad bulmak kolaydır. Hiçbir şeyi kendimizle başlatmak gibi bir merakımız yok. Tam tersine *Sosyologca'yı* önceki girişimin bir devamı ve zenginleşmesi olarak görüyoruz. Amacımız yapmayı tasarladığımız yayınlara süreklilik kazandırmaktır. Yayın periyoduna veya biçim konusuna fazla takılmamak gerekiyor. *Sosyologca* 18-19 yılda -biri bağımsız, diğeri yıllık içinde- iki sayı yayınlandı. Şimdi yılda iki kitapla süreklilik kazandırma çabası içinde olacağız. Ayrıca *Sosyologca Kitapları* (2010 yılının son aylarında dört kitap birden yayınlandı) bir başka dizinin temeli olacaktır. *Sosyologca* ve *Sosyologca Kitapları* dizisi geçmişinden vazgeçmiyor, geçmişe sahip çıkarak geliştiriyor. Baykan Sezer'in "Sosyologca 2 için Önsöz"de belirttiği gibi: "Bizim öncelikle önem verdiğimiz, ilgi duyduğumuz öğrencilerin sözlere dir. Onların sözlere söyleyebileceği belli bir ortamı yaratmaya çalıştık. Sağlıklı öğrenci-hoca işbirliğinin de bu düzeyde elde edilebileceğine inanmaktayız. Bu dergi de bu inancın ürünüdür... Bu çalışmanın da tüm olumlu yönleri öğrencilere aittir. Eğer yanlış varsa bundan biz sorumluyuz." *Sosyologca'nın* yayın kurulu gençlerden oluşacak ve öncelikle gençlerin kendilerinin sahip çıktığı ve sürdürdüğü bir yayın ve platform olacaktır. Baykan Bey'in yazısı bu açıdan kılavuzumuz, bizim rolümüz orada hocanın çizdiği roldür.

Sosyologca'da tek bir dosya konusu olmayacak, çeşitli konularda birden fazla dosya herkesin katkısına, ortaklığına açık olacak. Bir anlamda eski tarz, bir misyonu olan, amatör ruha sahip, kendi sürekli yazarları olan ve bir platform oluşturmaya yönelik bir yayıncılığı amaçlayacağız. Bu dosyalarda ele alınacak olan çeşitli konulara bütünlüklü ve tutarlı yaklaşmanın yolu belli bir yöntem disiplinine sahip olmaktır. *Sosyologca'da* hayatın içinden konular olduğu gibi, sosyolojinin çeşitli alt dalları olan alanlara ilişkin çeşitli bölümler de olacaktır. Ancak *Sosyologca* bunların basit bir toplamı değildir. Başka türlü söylersek güncel sorunlar elbette önemlidir; bunlar hakkında açıklama getirmekten kaçınmak anlamsız olacaktır. Ancak sosyolojinin aynı zamanda toplum olayları önünde güncelliğin ötesine geçen açıklamalar getirebildiği ölçüde geçerli bir bilim kimliği kazandığını da unutmamak gerek. Dünya görüşü/teori dünyanın ve Türkiye'nin durumundan, temel çelişki ve çatışma-

lardan hareketle belirlenen köklü, temel bir tavır alıştır. Sosyoloji daha başlangıçta bütünsel bir yöntem disiplini ve tavrı gerektirir. Aksi takdirde sorunlar karşısında mevcut çözüm içinde kalan anlık birliktelikler, günübirlik çözümler üretmenin ötesine gidilemez. Bunun siyasette ve günümüz sosyolojisinde karşılığı projeciliktir. Bu projelerin de üzerinde geliştiği, beslendiği, eklemlediği siyasal, düşünsel bir hat vardır. Sosyoloji elbette sorunlar üzerinde etkili olmalıdır. Burada söz konusu olan gündelik sorunları da içerecek biçimde temel sorunlar üzerinde etkili olmaktır. Gündelik sorunları temel bağlamlarına yerleştirmedikçe sosyoloji projeciliğe dönüşerek toplumu dışlayan uzmanca bir tavır haline gelecek ve sığlaşacaktır.

Sosyoloji Yıllığı içinde geçmişte yer alan bağımsız dosyalar, ekler giderek kendileri bir yayın haline dönüşüyor. Bu bizim öngördüğümüz bir gelişmedir. Sonuçta her yeni çalışmanın, bağımsız yeni konuların amiral gemisini yüzdüreceğini umuyoruz. *Sosyoloji Yıllığı* içindeki eklerin bağımsız yeni diziler haline gelmesi bizim beklentimiz. Vakti gelince diğerleri de *Sosyologca* gibi bağımsız yeni halkalar oluşturarak alanımızı genişletecek ve Türk sosyolojisini zenginleştirecektir. Geldiğimiz noktada yeni yayınlar bir zorunluluk. Keşke yeterli vaktimiz ve imkânımız olsa diğerlerini de bağımsız yıllıklar, diziler olarak yayınlasak. Ancak bu durum bizi sınırlandırmamalı. İlerde bağımsız yayın olarak ortaya çıkmasını istediğimiz eklerin bir işlevi varsa, bunun başlangıcını yapmakta bir sakınca yok.

Sosyologca, *Sosyoloji Yıllığı*'nin doğal sahibi ve uzantısı, *Sosyologca* yazarları da *Sosyoloji Yıllığı*'nin asli yazarlarıdır. Bunun tersi de doğrudur. İki yayınıamız arasındaki farklılık herhangi bir uyuşmazlığa dayanmamaktadır. Birlikte bir zenginlik oluşturmaları mümkündür. *Sosyologca* genç bir dergidir. Onun gençliği öncelikle Türk toplum düşüncesi ve sosyolojisinin sorunlarına hazır bilgileri tekrarlamadan, ama bu bilgilerden de vazgeçmeden, alışlagelmiş kalıplar dışında, dinamik bir biçimde yaklaşma çabasından gelmektedir. Bu, *Sosyoloji Yıllığı*'nin de paylaştığı bir tavidir. Sosyolojiyi önemsiyoruz ve benimsiyoruz. *Sosyologca* öncelikle gençlere, gençlerin sözüne güveniyor. Türkiye'de ve dünyada topluma ve çeşitli toplum kesitlerine karşı güvensizliğin öne çıktığı, sosyolojinin toplum sorunları üzerinde etkinliğinin tartışıldığı, yeni bir söz yerine inkârcılığın savunulduğu bir dönemde sosyolojinin görevinin ne olacağı, bizim ne yaptığımız soru konusudur. Günümüzde sosyolojinin kimliği ve varlığı tartışma konusudur. Henüz temel bir dünya görüşü, sorunların saptanması, dizilişi ve ortaya konuluşu konusunda ortak bir temelin olmadığı, böyle bir temelin gerekliliğinin bile tartışma konusu yapıldığı, sosyolojinin varlık nedeni konusunda kuşku bulduğu bir dönemde yaşıyor olsak bile bizim umutsuz olmamak için geçerli nedenlerimiz var. Türk sosyolojisinin kimliğini belirleyen özelliklere sahip çıkma çabasının gerçek sahibi gençlerdir. En başta

gençler kendilerinin işlevsiz, sıradan, ikinci sınıf bir sosyolog olarak tanımlanmasına karşı çıkmaktadırlar. Sosyolojimizin önünde belli zorluklar vardır. Ancak bu zorluklar ortak çalışma geleneğinin, birlikteliğin oluşturulmasıyla aşılabilecek sorunlardır. Sorunların olması hiçbir biçimde teorinin aydınlatıcılığından, yol göstericiliğinden vazgeçmemiz anlamına gelmemektedir. *Sosyologca* bu açıdan yeni araştırmalara temel olacak, çıkış noktası oluşturacak, yeni konular yanında toplumumuzun gücünü ve sorunlarını belirleyen çeşitli konular hakkında kendi bağımsız tavrını ortaya koymaya çalışacaktır.

Türk toplum düşüncesinin ve sosyolojinin önünü açmak ve daha çok özgülleştirmek için, gerektiğinde başlangıçta olumlu gördüğümüz, ama sonrasında bize engel olan bazı kalıpları yıkarak yeniden kurmaktan çekinmeyiz. Tek vazgeçmediğimiz ve tartışmasını bile yapmayacağımız konu Baykan Sezer düşüncesinin bize sağladığı imkân ve genişlik, bilim disiplindir. Bu temel üzerindeki her şeyi yeniden ve yeniden inşa etme zorluğuna talibiz. En iyi yaptığımız işte bile kendimizi tekrarladığımızı ve hantallaştığımızı anlarsak, içinde rahat ettiğimiz biçimi yıkıp daha dinamik, daha zengin, daha dayanışmacı yeni biçimler içinde rahatsız olmayı seçmekten kaçınmayız. Buna *Sosyoloji Yıllığı* da dahildir. *Sosyoloji Yıllığı* önemli bir deneyimin, birikimin taşıyıcısıdır. Ancak bunun getirdiği imkânlar yanında sınırlılıklar da var. Bu sınırlılıkları, hantallığı ancak hayatın içinde aşabiliriz. *Sosyoloji Yıllığı* mutlak iktidarı ve otoriteyi amaçlamıyor, bunu kendisine hiçbir biçimde yakıştırmıyor, ama hayatın içindeki mikro/makro tahakküm ilişkilerinin ve tasalarının da farkında. *Sosyologca* belli bir bilim anlayışı ve disiplini temelinde “şehir gerillası” tarzı yayıncılığı benimsiyor. O bizim genç öncümüz. Her yere adımını atacak, yaralanacak, şehirde ağzında sigara ile dolaşacak, sinemada, tiyatrodada, vapurda, üniversitede, nerede yaşanıyorsa orada olacak. *Sosyologca* sokakta kurulan bir akademi, ancak üniversitede, fabrikada, işyerinde, ekonomide, siyasette, paylaşmada, eğlencede olmayanın sokakta da yeri yoktur. Sokakta bulduğumuz ve bütünleştiğimiz için *Sosyologca* hayatın içindedir, sokaktadır, ama biz onu sokakta bulmadık. *Sosyologca* bir başka yerde dikiş tutturamadığı için sokakta kurulmuyor. Dünyaya olduğu gibi kendisine de huzursuz, atak ve eleştirel bakacak. Ama başıbozuk olmayacak. Bu nedenle hayatı klişeleşmiş, teslimiyetçi kalıplar dışında tartışan, sorgulayan bir dinamizme sahip olacak. *Sosyologca* ile belli deneylerden sonra edindiğimiz, üniversite dışında ama üniversiteyi dışlamayan, onun soğuk akademizmini kıran yeni bir çalışma biçimine süreklilik kazandırmak istiyoruz. Bu çalışmada herkesin yeteneğinden, bireysel donanımından, emeğinden faydalanacağız. Ancak çalışmanın sonucu hepimizin sahip çıktığı bir bütündür. Bundan elbette sorumluluktan kaçındığımız anlaşılmalı. Baykan Bey’in dediği gibi “bu çalışmanın tüm olumlu yönleri gençlere aittir. Eğer yanlış varsa bundan biz sorumluyuz.”